

ВПЛИВ ГЕНДЕРУ ТА ГЕНДЕРНИХ РОЛЕЙ НА ЯКІСТЬ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

І. Корунець [3, 113]. Він стверджує, що в кожній мові існують:

1) ідіоми речення (*Time and tide wait for no man*);

2) ідіоми словосполучення (*Ten Commandments; to be or not to be*);

3) ідіоми слова (метафорично узагальнюючі назви): *Tom Pepper; Mrs. Grundy; John Hancock*.

Висновки. Отже, ми переконались, що фразеологічні одиниці відзначаються низкою ознак, що дозволяють вважати їх самостійними одиницями мови, відмінними від інших лінгвістичних одиниць – від слова та звичайного словосполучення, – хоч вони мають з останніми немало спільного.

Отже, кожна з розглянутих структурних класифікацій фразеологічних одиниць має свої переваги та недоліки. Надати перевагу одній з них означає глибоко дослідити цю проблему.

1. Арсентьева Е.Ф. *Сопоставительный анализ фразеологических единиц: (На матери фразеологических*

единиц, семантически ориентированных на человека в английском и русском языках). – Казань: Изд-во Казанского ун-та, 1989. – 132 с.

2. Виноградов В.В. *Избранные труды. Лексикология и лексикография*. – М.: "Наука", 1977. – 312 с.

3. Кунин А.В. *Английская фразеология (Теоретический курс)*. – М.: "Высшая школа", 1970. – 343 с.

4. Кунин А.В. *Фразеология современного английского языка. Опыт систематизированного описания*. – М.: "Международные отношения", 1972. – 287 с.

5. Левицкий А.З. *Функциональные подходы к классификации единиц современного английского языка*. – К., 1998. – 362 с. *Радянська школа, 1989.* – 215 с.

6. Медведева Л.М., Медведева Н.Ю. *Англо-російський словник усталених виразів*. – К.: "Українська енциклопедія" ім. М.П. Бажана, 1992. – 493 с.

7. Покровский И.Н. *Английские и русские фразеологические единицы в сравнении: Учеб. пос. для студ. старших курсов фак. иностр. языков*. – Куйбышев: ПИ, 1983. – 64 с.

8. Ужченко В.Д., Авксентьев Л.Г. *Українська фразеологія*. – Харків: "Основа", 1990. – 165 с.

Стаття надійшла до редакції 12.07.2010

УДК 155.9, 316, 37

Наталя Наливайко, викладач кафедри екологічного менеджменту та комунікативних технологій
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка

ВПЛИВ ГЕНДЕРУ ТА ГЕНДЕРНИХ РОЛЕЙ НА ЯКІСТЬ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У статті розглянуто гендерні аспекти, які можуть непрямо впливати на якість вивчення іноземної мови. Визначено основні види такого впливу та проаналізовано можливості його врахування в педагогічній діяльності.

Ключові слова: гендер, гендерні ролі, вивчення другої мови.

В статье рассмотрены гендерные аспекты, которые могут непрямо влиять на качество изучения иностранного языка. Определены основные виды такого влияния и проанализированы его учета в педагогической деятельности.

Ключевые слова: гендер, гендерные роли, изучение иностранного языка.

The article regards with the gender aspects, which can indirectly influence the quality of second language acquisition. It defines the main types of such influence and analyses how they are taken into consideration in the pedagogical activity.

Key words: gender, gender roles, second language acquisition.

Постановка проблеми. Глобалізація, інтенсивне проникнення глобальної мережі Інтернет, зростання прозорості кордонів вимагає від сучасної людини знання кількох іноземних мов, вивчення яких можна визначити як одне з пріоритетних завдань на шляху розвитку особистості. Безумовно ефективність вивчення мови різними людьми буде різною. Існує велика кількість причин цього явища:

індивідуальні особливості учня, оточення, мотивація тощо. Проте не зважаючи на всі зазначені умови не варто відкидати за межі уваги таку соціально-психологічну характеристику особистості як гендер.

Аналіз досліджень з проблеми. Гендерний підхід до вивчення іноземної мови в цілому передбачає не тільки існування психофізіологічних відмінностей у поведінці, мисленні і сприйнятті

ВПЛИВ ГЕНДЕРУ ТА ГЕНДЕРНИХ РОЛЕЙ НА ЯКІСТЬ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

чоловіків і жінок, але й великої групи соціальних факторів, притаманних певній культурі уявленню про роль жінки і чоловіка.

Саме слово “гендер” має кілька основних значень: в англійській мові термін “gender” визначає рід особи чи предмету (він, вона, воно); грецькою “генос” означає “походження”, “матеріальний носій спадковості”, “той, що народжує”. На даний момент гендер – одне з базових понять сучасної соціології, яке означає соціальні очікування від представників кожної статі. Уперше термін гендер був запроваджений американським психоаналітиком Робертом Столлером в науковій праці “Стать і гендер: про розвиток мужності і жіночності” (1968 рік). У даній роботі гендер розглядався як поняття, що базується на психологічних і культурних поясненнях, досить незалежних від тих, які тлумачать психологічну стать [10].

На відміну від статевої, гендерна ідентичність більше базується не на біологічних чи фізіологічних особливостях статі, а на соціально-сформованих рисах, притаманних “жіночності” (femininity) та “мужності” (masculinity) [О. Іващенко. Гендерна наукова перспектива]. Маскулінність та фемінність визначаються психологічними характеристиками, соціальними ролями, які історично сформувалися в межах певної культури. Часто маскулінність асоціюють з екстравертивністю, активністю, незалежністю тощо, в той час як фемінність – з інтровертивністю, залежністю, несміливістю, сентиментальністю, хоча дані таке трактування не завжди є однозначним.

Маскулінність – це система властивостей особистості, що традиційно вважаються чоловічими. Вони передбачають відповідність власній статевої приналежності, прийняття статево-рольових стереотипів, дотримання чоловічих норм, вироблення типових для чоловічої статі форм поведінки, способів самореалізації. Маскулінність пов’язується з такими якостями, як незалежність, активність, допитливість, схильність до ризику, здатність до досягнень. Внутрішній світ чоловіка вважається більш упорядкованим і систематизованим, ніж світ жінки. Серед негативних рис маскулінності найчастіше вважається брутальність, авторитарність, агресивність, надмірний раціоналізм [6, 71].

Фемінність – це властивість особистості, що передбачає відповідність жінки власній психологічній статі, дотримання жіночих статево-рольових норм, типової для жінки поведінки, цінностей, установок. Фемінність пов’язується з

емоційністю, м’якістю, чуйністю, нормативністю, комунікативними навичками, сензитивністю, здатністю до емпатії. Фемінна жінка вважається більш реалістичною, практичною, уразливою, безпосередньою і пасивною, ніж жінка з не такою однозначною домінуючою жіночністю. Виражена фемінність передбачає переважання несвідомого рівня саморегуляції, схильність до інтуїтивного осягнення дійсності, чітку материнську орієнтацію [6, 141].

Тривалий час вважалося, що маскулінність та фемінність – це протилежні полюси однієї шкали, тобто висока маскулінність розглядається як низька фемінність (і навпаки). У сучасних психологічних концепціях статі і статево-рольової поведінки ці властивості розглядаються, як відносно незалежні один від одного конструкти. Тобто можливий одночасно високий розвиток обох характеристик, або одночасно низький рівень цих статево-рольових проявів.

Вищий рівень споріднення рис маскулінності та фемінності, досягнутий однією особою, свідчить про її андрогінність. Андрогінність – це поєднання високого розвитку фемінності та маскулінності в одній людині (незалежно від її статі і не пов’язана з порушеннями статевого розвитку або статево-рольової орієнтації). Розвинута андрогінність в людині передбачає багатий арсенал і гнучкість її гендерно-рольової поведінки, високі соціально-адаптивні здібності й інші важливі якості.

Отже, в першу чергу гендер – це соціальна стать з притаманними їй особливостями поведінки, мислення, що в цілому визначають соціально-рольовий статус людини [2]. Маються на увазі всі етнокультурні та соціально-психологічні відмінності між чоловіками й жінками будь-якої нації або народу, і котрі як психологічні конструкти репрезентовані через психофізіологічні особистісні змінні, а тому в найбільш загальній формі представлені з позицій динамічної специфіки нервово-психічної (здебільшого емоційно-вольової) регуляції [5].

Якщо розглядати вплив “психологічної статі” на якісні показники навчання, то можна виділити кілька основних факторів, які будуть мати визначальний вплив на якість вивчення іноземної мови представниками різних статей. Ці фактори загалом можна розбити на такі основні групи:

- біологічні;
- соціальні;
- історично сформовані традиції, звичаї;
- психолого-педагогічні.

Усі ці фактори мають визначальний вплив на формування гендерної ідентичності учня і їх

врахування є надзвичайно важливим для забезпечення якісного вивчення іноземної мови.

Мета статті: розглянути особливості впливу гендерної приналежності учня на якість вивчення другої мови та вивчити причини такого впливу.

Виклад основного матеріалу. На даний момент різні вчені по різному визначають вплив гендеру на здатність до вивчення іноземних мов. Одні вчені віддають перевагу при вивченні іноземної мови особам з більш вираженою формою маскуліної поведінки, в інших – навпаки – феміної. Проте це питання безумовно є актуальним, оскільки знання вчителем іноземної мови особливостей сприйняття, мотивації та здібностей до вивчення мови представниками різних гендерних груп є надзвичайно важливим. Однією з найперших робіт в даній галузі досліджень була робота Сюзан Гал [8].

При вивченні впливу гендеру на вивчення другої мови (іноземної) його (вплив), на нашу думку, варто розглядати в таких основних аспектах:

1. Як здатність представників тої чи іншої гендерної групи сприймати навчальний матеріал. Наука довела, що кількість нервових клітин і можливості мозку чоловіка і жінки майже тотожні. Але з цього зовсім не випливає їхня повна рівність в інтелектуальній діяльності. Специфіка біологічних задач обох статей чітко виявляється в тому, що кожна з них трохи перевершує іншу в одних видах інтелектуальних занять, але поступається в інших. Для прикладу в роботі [4] було наведено таблицю, в якій порівнювалися можливості представників різних статей при розв'язанні тестів. При цьому автор вказує на перевагу жінок при виконанні тестів на швидкість пошуку різноманітних асоціацій, подібних слів і т.п., що безумовно є позитивним при вивченні другої мови.

Варто вказати на наявність певних психофізіологічних властивостей представників обох статей, які потрібно враховувати в навчальному процесі [7].

За результатами досліджень виявлено певні статеві розходження в учнів щодо уваги. Так, у дівчаток спостерігається перевага у відбірковості й обсязі уваги. Вони орієнтуються на швидкість, хлопці – на точність. Хлопці краще працюють з новими, а дівчата – зі старими шаблонними стимулами. Дівчата також переважають у “комунікативній увазі”.

Статеві розходження щодо пам'яті пов'язані з характером матеріалу, який запам'ятовується, і віком опитуваних: у вербальній пам'яті відзначається або перевага дівчаток з трьох років,

або відсутність розходжень; у пам'яті на предмети та їхнє просторове розташування – або відсутність розходжень, або перевага хлопчиків; в образній пам'яті – або відсутність розходжень, або перевага хлопчиків; у співставленні назв і картинок – перевага дівчаток. Хлопчики краще запам'ятовують технічний матеріал, ніж вербальний, а дівчатка однаково добре запам'ятовують обидва.

Щодо мовних здібностей, то в більшості характеристик виявляється перевага дівчаток, яким більше притаманна чітка артикуляція, вони мають багатий словниковий запас, високий рівень розвитку мови та мовних навичок, декодування мови, правильність асоціацій, значеннєве розуміння мови, природні психолінгвістичні здібності, вербальний інтелект в інтелектуальних тестах і високі показники читання.

У роботі [14] автор звертає особливу увагу на перевагу у якості вимови у жінок над чоловіками, при чому жінки більшу увагу приділяють вимові приголосних звуків, в той час як чоловіки – голосних.

Дослідження емоційності свідчать, що в дівчат вищий рівень тривожності, велика значущість зв'язку емоцій з міжособистісними відносинами, велика чутливість до негативних життєвих подій у друзів і близьких, частіше спостерігаються депресії. Для хлопчиків і хлопців характерні прагнення приховувати свої емоції, особливо негативні, емоційна стриманість і жорсткіша регламентація з боку суспільства щодо демонстрації емоційних переживань.

З дошкільного до підліткового віку хлопчики та дівчатка практично не відрізняються за рівнем мотивації стосовно навчання й успішності, домагань щодо оцінок. У дівчаток переважає орієнтація на задачу, у хлопчиків – особистісна орієнтація (на взаємодію з однолітками); орієнтація на взаємодію з дорослими однакова в обох статей. У цілому жодна стаття не виявляє більшого інтересу, ніж інша, ані до самої діяльності, ані до нагород і схвалення, що з нею пов'язані. У той же час дівчатка перевершують хлопчиків у прагненні досягнення реальних успіхів у школі протягом усього періоду навчання.

На статеві розходження в ефективності групової діяльності впливають особливості задачі, мотивація та статеві структура групи. При цьому до характеристик задач відносяться креативність, індивідуальний або груповий спосіб підрахунку внесків учасників, форма прийняття рішення, особисті здібності, віддзеркалення чоловічих/жіночих інтересів через демонстрацію маскуліної/феміної поведінки. Гендерні

ВПЛИВ ГЕНДЕРУ ТА ГЕНДЕРНИХ РОЛЕЙ НА ЯКІСТЬ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

розходження в успішності у розв'язанні задач відбивають особливості кожної статі [7].

Безперечно вивчення іноземної мови потрібно розглядати в першу чергу як переважно комунікативний процес (на відміну від більшості інших навчальних дисциплін). Безумовно опанування другої мови неможливе без активного спілкування, форма та результативність якого багато в чому залежить від гендерної поведінки учнів. Так в роботі [3] визначено кілька основних комунікативних типів, які визначають параметри комунікації, а відповідно, і якісні параметри вивчення другої мови:

- домінуючий комунікант – прагне заволодіти ініціативою, говорить голосніше за інших, не любить коли його перебивають, переважно маскуліний тип особистості. При вивченні другої мови таким учнем в нього можливі проблеми з правильною вимовою.

- мобільний комунікант – андрогінна особистість, легко входить у гру, переходить з теми на тему, говорить із задоволенням і не втрачається в незнайомій ситуації спілкування. Проте його слід повертати до потрібної теми. Представнику такого типу комунікативної особистості легше опанувати нові знання та адаптуватися в нових обставинах:

- ригідний комунікант – фемінний тип, який відчуває труднощі на початку, але потім його мова стає чіткою і логічною. Таких учнів варто попередньо підготувати до комунікації і вивчення мови;

- інтровертний комунікант – різновид маскуліного або фемінного типу, не прагне володіти ініціативою, скутий у несподіваній ситуації спілкування. Такі учні частіше всього добре будуть орієнтуватися в правилах, проте можуть мати проблеми з розмовною мовою.

Загалом більшість досліджень вказують на існування певних переваг в жінок при вивченні іноземних мов, проте ці висновки не є такими однозначними. Доволі детально цей аспект гендерних ролей у вивченні другої мови висвітлено в [13].

2. По відношенню до гендерних ролей в суспільстві (наприклад вчитель іноземної мови – жінка; чоловіку іноземна потрібна для перекладу технічної літератури і т.д.).

Гендерні ролі, притаманні тій чи іншій культурі, окрім прямого впливу справляють опосередкований вплив на якість вивчення другої мови. В основі такого впливу лежить мотивація. Без сумніву саме мотивація є тим визначальним фактором, який безпосередньо впливає на якість та швидкість вивчення мови.

Рівень мотивації багато в чому залежить від гендерної приналежності учня. Багато досліджень (для прикладу [12]) вказують на значно вищий рівень мотивації в жінок ніж у чоловіків, при чому така ситуація характерна для багатьох країн світу.

Зв'язок між мотивацією і гендерними ролями безумовно дуже тісний. Якщо розглянути мотиви вивчення мови то їх можна умовно розділити на дві групи: професійні та комунікативні. Розглянемо їх більш детально.

Професійні мотиви вивчення мови, як видно з назви, пов'язані з трудовою діяльністю особистості: вивчення іншомовної літератури, перекладацька діяльність, робота закордоном. Комунікативні – з бажанням (чи потребою) спілкуватися з носіями іноземної мови. Відповідно вивчення технічної літератури, ведення переговорів – притаманні представникам маскулінової гендерної групи не вимагають глибокого знання і розуміння мови, як цього потребує повне відчуття емоцій і переживань співрозмовника притаманне фемінової групі. Звісно таке пояснення є доволі спрощеним, проте дає змогу в загальних рисах вивчити мотиваційні аспекти вивчення другої мови.

3. З точки зору гендерної ідентифікації в мові, що вивчається (неоднозначність сприйняття родів, інше трактування гендерних ролей носіями мови і т.д.).

Для прикладу в японській мові є доволі високий рівень відмінностей між мовами чоловіків та жінок (жінки частіше використовують ввічливі форми слів, вживають “жіночі слова”, використовують більше запитальних речень тощо). При чому мова йде саме про гендерні особливості мови, а не про біологічні чи граматичні. Хоча і чоловіки і жінки можуть вживати слова і вирази притаманні представникам протилежної гендерної групи, така поведінка розглядається неоднозначно [9].

У більшості мов такого різкого розмежування між мовою чоловіків і жінок звісно немає. Різниця у мові проявляється в першу чергу не використанням певних мовних одиниць, а в частоті їх використання, мовній поведінці, смаках та перевагах [1]. Проте автор [11] вказує на існування не тільки стилістичних, але й фонетичних відмінностей в мові чоловіків і жінок, що без сумніву буде мати значний вплив на вивчення другої мови.

При вивченні другої мови, також варто брати до уваги той факт, що в різних мовах вживання окремих слів та словосполучень до представників різних статей може мати різний зміст, на що необхідно звернути особливу увагу.

Підсумовуючи сказане, можна виділити кілька

Таблиця 1.

Навчальні особливості представників різних гендерних груп

	Маскулінний тип	Фемінний тип
Комунікативний тип	Домінантний – мало уваги звертає на стилістику мови та вимову	Ригідний – висока чутливість до стилістики мови та уважність при вимові
Сприйняття інформації	Ефективно сприймають узагальнену інформацію	Сприйняття підсилюється при наявності емоційного окрасу в інформації
Інтонація	Мало уваги приділяє інтонації та емоційному забарвленню тексту	Приділяє значну увагу інтонації
Мотивація	Менш вмотивовані до вивчення другої мови	Більш вмотивовані до вивчення другої мови
Вирішення завдань	Легко вирішують нові задачі	Легко вирішують однотипні задачі
Вимова	Менш чітка артикуляція, більша увага приділяється вимові голосних	Чітка артикуляція, особлива увага приділяється вимові приголосних

особливостей, притаманних представникам різних гендерних груп, що повинні враховуватися при вивченні іноземних мов, табл. 1.

Висновки. При організації навчального та виховного процесу вчитель повинен враховувати специфічні особливості учнів, які визначаються їх приналежністю до тої чи іншої гендерної групи. При цьому для кожної з таких груп необхідно підбирати окремі педагогічні методи, що дасть змогу значно підвищити рівень вивчення другої мови.

Напрями подальших досліджень. Виходячи з проблем, поставлених у даній статті, необхідно більш досконало вивчити вплив різних методів навчання на якість вивчення другої мови представниками різних гендерних груп.

1. С. Берия. *Гендер в языке* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.slavcenter.ge/art/?p=20050606-124746. – Заголовок з тит. екрану.

2. В. Гайденко. *Гендерна освіта для мінливого світу* // *Філософія освіти*. – 2006. – № 1. – С. 54 – 62. – *Бібліогр. в кінці ст.* (27 назв).

3. Е.Л. Зайцева, Н.А. Рунгш. *Гендерный подход к ролевой деятельности учителя иностранного языка в формировании коммуникативной личности* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://marsu.ru/gender/blog/wpcontent/uploads/2009/06/d0b7d0b0d0b9d186d0b5d0b2d0b0.pdf>. – Заголовок з тит. екрану.

4. Корсак К.В. *Міфи і правда в проблемі чоловічого і жіночого* // *Управління школою*. – 2003. – № 16 – 18 (28 – 30). – С. 2 – 6.

5. І. Некрасова, В. Нагієва. *Проблеми*

дослідження гендерних аспектів етноментальних структур свідомості // *Соціальна психологія*. – 2008. – №3 (29). – С. 27 – 39.

6. *Психология личности: Словарь справочник* / Под ред. П.П. Горностая и Т.М. Титаренко. – К.: Рута, 2001. – 320 с.

7. О. Цокур, І. Іванова. *Гендерне виховання – нагальна потреба сучасної освітньої системи* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/>

8. Gal Susan. *Peasant men can't get wives: Language and sex roles in bilingual community* // *Language in Society*. – #7. – 1978. – pp. 1 – 17.

9. Reynolds Katsue Akiba. *Female Speakers of Japanese in Transition. Aspects of Japanese Women's Language*. Tokyo: Kurosio Pub, 1990. – 524 p.

10. Robert Staller, *Sex and Gender*. – New York: Science House, 1968. – 238 p.

11. Roy C. Major. *Gender and stylistic variation in second language phonology* // *Language Variation and Change*, # 16 (2004), pp. 169 – 188.

12. Scott Kissau. *Gender differences in second language motivation: An investigation of micro- and macro-level influences* // *Canadian Journal of Applied Linguistics*, 2006. – pp. 73 – 96.

13. Susan M. Gass, Larry Selinker. *Second language acquisition: an introductory course*. – NY: Taylor & Francis. – 2008. – 583 pp.

14. Weiss, L. (1970). *Auditory discrimination and pronunciation of French vowel phonemes*. *Dissertation Abstracts International* 31:4051 – A.

Стаття надійшла до редакції 10.06.2010